

Отримано: 19.03.2015 р.

Прорецензовано: 25.03.2015 р.

Прийнято до друку: 30.04.2015 р.

Іванчук Н. В. Тенденції формування податкових надходжень від фонду оплати праці в Україні / Н. В. Іванчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'ячук. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. – Випуск 28. – С. 101–107.

УДК 336.2

JEL-класифікація: H25

Іванчук Наталія Володимирівна,

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економічної теорії, менеджменту і маркетингу,
Національний університет «Острозька академія»

ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ВІД ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

У статті досліджено роль податків від фонду оплати праці у формуванні загальних податкових надходжень в Україні. Проаналізовано структуру податків від фонду оплати праці, оцінено формування фонду оплати праці як бази оподаткування, досліджено податкове навантаження підприємств зі сплати соціальних нарахувань. Сформульовано пропозиції щодо удосконалення оподаткування фонду оплати праці в Україні, зокрема запропоновано створити для підприємств полегшені умови оподаткування фонду оплати праці єдиним соціальним внеском та поглибити прогресивність при справлянні податку на доходи фізичних осіб із фонду оплати праці в Україні.

Ключові слова: оподаткування фонду оплати праці, єдиний соціальний внесок, податок на доходи фізичних осіб.

Іванчук Наталія Владимировна,

кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры экономической теории, менеджмента и маркетинга,
Национальный университет «Острожская академия»

ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ НАЛОГОВЫХ ПОСТУПЛЕНИЙ ОТ ФОНДА ОПЛАТЫ ТРУДА В УКРАИНЕ

В статье исследована роль налогов от фонда оплаты труда в формировании общих налоговых поступлений в Украине. Проанализирована структура налогов от фонда оплаты труда, оценено формирование фонда оплаты труда как базы налогообложения, исследована налоговая нагрузка на предприятия по уплате социальных начислений. Сформулированы предложения по совершенствованию налогообложения фонда оплаты труда в Украине, в частности предложено создать для предприятий облегченные условия налогообложения фонда оплаты труда единым социальным взносом и углубить прогрессивность при взимании налога на доходы физических лиц с фонда оплаты труда в Украине.

Ключевые слова: налогообложение фонда оплаты труда, единый социальный взнос, налог на доходы физических лиц.

Nataliia Ivanchuk,

PhD, senior lecturer of Economics, Management and Marketing Department, The National University of Ostroh Academy

PAYROLL TAX REVENUE TRENDS IN UKRAINE

The role of payroll taxes in the formation of total tax revenues in Ukraine has been investigated. The structure of payroll taxes, formation of payroll tax base, and the companies' tax burden of single social contribution have been estimated. Suggestions to improve payroll taxation in Ukraine have been made, particularly to facilitate social contribution taxation of companies' payroll, and increase the progressivity of the personal income taxation of payroll in Ukraine.

Keywords: payroll taxation, single social contribution, personal income tax.

Постановка проблеми. В сучасних умовах оптимізація оподаткування фонду оплати праці є важливим чинником зменшення тінізації економіки, забезпечення зростання надходжень у державній і місцеві бюджети, а також державні цільові фонди, основним джерелом доходів яких є обов'язкові соціальні внески. При цьому вибір необхідних важелів державної політики у сфері оподаткування повинен здійснюватись залежно від того, як розподіляється податкове навантаження між платниками. Тому виникає необхідність в оцінці тенденцій податкових надходжень від фонду оплати праці, визначенні розподілу податкового навантаження між найманими працівниками і роботодавцями у процесі функціонування механізму оподаткування фонду оплати праці підприємств в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у становлення та розвиток фундаментальних основ теорії оподаткування здійснено у працях таких вчених-економістів, як М. Алексеєнко,

Дж. Кейнс, А. Лаффер, Д. Рікардо, А. Сміт, М. Туган-Барановський тощо. До сучасних українських учених у сфері оподаткування належить В. Андрущенко, В. Вишневський, О. Десятнюк, Ю. Іванов, В. Мельник, А. Соколовська, К. Швабій та інші. Віддаючи належне високому рівню наукових робіт зазначених учених, варто відмітити, що питання оподаткування фонду оплати праці в Україні досліджені недостатньо та вимагають глибшої оцінки з метою обґрунтованого прийняття управлінських рішень у сфері оподаткування доходів найманих працівників і зменшення їх тінізації.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у з'ясуванні основних тенденцій формування податкових надходжень від фонду оплати праці в Україні на основі структурно-динамічного аналізу оподаткування фонду оплати праці у вітчизняній економіці.

Виклад основного матеріалу. Загальний рівень податків в економіці країни відображається їх часткою у валовому внутрішньому продукті як основному джерелі фінансових ресурсів національної економіки.

Згідно з даними Міжнародного валютного фонду впродовж 2007–2013 рр. в Україні спостерігалася тенденція до зростання питомої ваги податкових надходжень у ВВП за винятком 2009 року, в якому найвідчутніше подіяла фінансово-економічна криза (табл. 1). У 2007 році частка податків у ВВП України складала 36,5%, у 2008 році – 37,8%, потім відбулось її зниження у 2009 році до рівня 36,9%, після чого вона почала знову зростати і в 2012 році досягла 38,9% від загальної величини валового внутрішнього продукту нашої країни. Водночас у 2013 році вона зменшилася до 37,3 %.

Варто зазначити, що обов'язкові соціальні внески від фонду оплати праці міжнародна фінансова статистика відносить до складу податкової системи. Як ми можемо бачити, пріоритетна роль у податкових надходженнях належала саме соціальним податкам від фонду оплати праці, оскільки їх частка у ВВП була найбільшою. За весь аналізований період вона зросла від 11,5 до 13%. На другому місці був ПДВ (питома вага зросла від 8,2 до 8,8%), а на третьому – податок на доходи фізичних осіб (частка збільшилася від 4,8 до 5%).

Таблиця 1
Частка податкових надходжень у ВВП України у 2007–2013 рр., %

Види податкових надходжень	Роки						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Податок на доходи фізичних осіб	4,8	4,8	4,9	4,7	4,6	4,8	5,0
Податок на прибуток	4,8	5,1	3,6	3,7	4,2	4,0	3,8
Соціальні податки від фонду оплати праці	11,5	11,4	12,1	11,6	12,4	13,0	13,0
Податки на власність	0,5	0,7	0,9	0,9	0,8	0,9	0,9
ПДВ	8,2	9,7	9,2	9,5	10,0	9,9	8,8
Інші податки на товари і послуги	3,6	3,0	3,7	3,8	3,5	3,6	3,6
Податки на міжнародну торгівлю	1,4	1,3	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9
Інші податки	1,7	1,8	1,7	2,5	1,9	1,8	1,3
Всі податкові надходження	36,5	37,8	36,9	37,5	38,4	38,9	37,3

Джерело: розраховано автором на основі [14; 26–31].

Якщо підсумувати всі податкові платежі, обчислені на підставі фонду оплати праці як бази оподаткування, то можна побачити їх значне домінування у загальних податкових надходженнях України. Як видно з проведених розрахунків, податкові платежі від фонду оплати праці відігравали основну роль у податковій системі України (табл. 2).

Таблиця 2
Структура податкових надходжень в Україні у 2007–2013 рр., %

Види податкових надходжень	Роки						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Податки від фонду оплати праці	43,3	41,8	45,0	42,6	43,1	44,6	46,5
Податок на додану вартість	22,5	25,7	25,1	25,3	26,0	25,3	23,6
Податок на прибуток	13,1	13,4	9,8	9,9	11,0	10,2	10,1
Інші податки на товари і послуги	9,8	8,0	9,9	10,0	9,1	9,3	9,7
Інші податки	11,3	11,1	10,2	12,1	10,7	10,6	10,1
Всього податкових надходжень	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: побудовано та розраховано автором на основі [6–12; 26–31].

У 2007 році податки від фонду оплати праці формували 43,3%, а у 2013 році – 46,5% податкових надходжень в Україні. При цьому за досліджуваний період частка податку на додану вартість зросла від 22,5 до 23,6%, а частки інших податків зменшилися, зокрема: податку на прибуток – від 13,1 до 10,1%, інших податків на товари і послуги – від 9,8 до 9,7%, інших податків – від 11,3 до 10,1%.

Загальна сума податкових надходжень в Україні мала тенденцію до зростання впродовж досліджуваного періоду за винятком 2009 та 2013 року, однак, сума податків від фонду оплати праці у ці роки не зменшувалася. У 2007 році податкові надходження склали 263,4 млрд грн, а в 2013 році вони зросли до 542,8 млрд грн, або у 2,06 рази, тоді як податки від фонду оплати праці збільшилися від 114 до 252,2 млрд грн, тобто у 2,21 рази. Таким чином, за весь досліджуваний період останні зросли більш стрімко, ніж сукупні податкові надходження, що відповідно позначилося на збільшенні їх питомої ваги у 2013 році порівняно з 2007 роком від 43,3 до 46,5%. Упродовж 2007–2013 рр. частка податків від фонду оплати праці була не меншою, ніж 41,8 %, а максимальна її величина припала на 2009 та 2013 рік, досягнувши 45 та 46,5% відповідно. У 2009 році загальний фонд оплати праці в Україні зменшився на 3%, тоді як фонд оплати праці підприємств – на 4 % порівняно з 2008 роком, але водночас величина податків від фонду оплати праці зросла на 1,3%.

Таким чином, база оподаткування зменшилася, однак досягнути зростання соціальних внесків вдалося за рахунок законодавчого підвищення ставок утримань і нарахувань до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття у 2009 році. Оскільки ставки податку на доходи фізичних осіб не змінювалися у 2009 році порівняно з 2008 роком, то при зменшенні фонду оплати праці в економіці його величина також знизилася. Тому в кризовий 2009 рік зростання загальної величини та питомої ваги податків від фонду оплати праці було досягнуте за рахунок підвищення ставок соціальних внесків. У 2013 році ставки оподаткування фонду оплати праці не змінювалися, а тому зростання податкових надходжень відбулось внаслідок збільшення бази оподаткування.

Структура податків від фонду оплати праці характеризувалася переважанням соціальних нарахувань, частка яких упродовж досліджуваного періоду збільшилася від 65,2% у 2007 році до 68,3% у 2013 році (рис. 1). На другому місці перебував податок на доходи фізичних осіб, питома вага якого за 2007–2013 рр. знизилася від 27,5 до 25,1%. Відбулось також зниження частки соціальних утримань від 7,3 до 6,5%. Отже, на макрорівні в Україні спостерігалось зростання частки соціальних внесків від фонду оплати праці, сплачених за рахунок роботодавця, та витіснення частки податків з найманих працівників (соціальних утримань та податку на доходи фізичних осіб). Однак, якщо дивитися на ці податки з точки зору того, куди вони надходили, то природно спостерігалось домінування обов'язкових платежів у державні цільові фонди. Зокрема, у 2007 році вони формували 72,5% податків від фонду оплати праці в Україні, у 2008 році – 72%, а у 2009–2010 рр. їх частка була на рівні 73%. У 2012 році вона досягнула 75,2%, тоді як у 2013 році зменшилася до 74,9%.

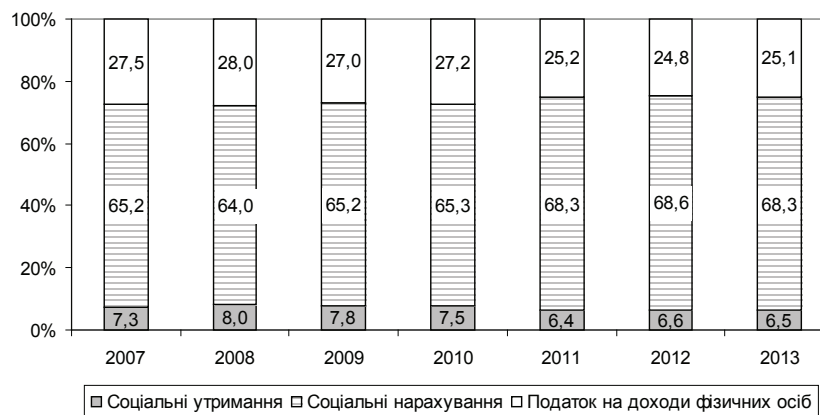

Рис. 1. Структура податків від фонду оплати праці в Україні у 2007–2013 рр.

Джерело: розраховано автором на основі [4; 6–12; 26–31]

Загалом можна стверджувати, що в Україні податкові надходження забезпечуються головним чином за рахунок фонду оплати праці, який є ключовою базою оподаткування у вітчизняній економіці. При цьому в Україні спостерігається тенденція до домінування саме оподаткованого фонду оплати праці (рис. 2), частка якого до 2012 року стабільно знижувалася. Зокрема, у 2007 році вона становила 76,2%, тоді як у 2012 році впала до 72,6%. Натомість питома вага неоподаткованого соціальними внесками фонду оплати праці зросла за аналізований період від 23,8 до 27,4%. Все це дає змогу стверджувати про зростання обсягу трудових доходів, які не оподатковуються єдиним соціальним внеском, а також збільшення резервів надходжень у випадку скасування граничної межі його нарахування. Разом із тим у 2013 році частка бази оподаткування збільшилася до 75,7%, а неоподаткованої частини – зменшилася до 24,3%, що можна пояснити зміною структури фонду оплати праці у бік зростання питомої ваги заробітної плати нижчеоплачуваних найманих працівників.

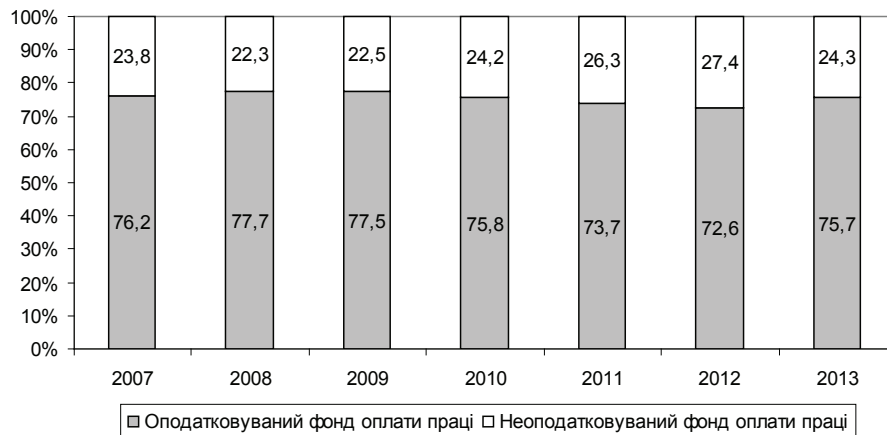

Рис 2. Структура фонду оплати праці України відповідно до його оподаткування соціальними внескам у 2007–2013 рр.

Джерело: розраховано автором на основі [15–24].

Структура фонду оплати праці в Україні за видами суб'єктів господарювання переконує в тому, що частка фонду оплати праці підприємств залишається значною, хоча має тенденцію до зниження. Зокрема, у 2007 році вона становила 52,8%, тоді як у 2013 році – зменшилась до рівня 47,5% (рис. 3).

За весь аналізований період спостерігалась стійка тенденція до зниження питомої ваги фонду оплати праці підприємств та відповідного зростання фонду оплати праці у невідприємницькому секторі, який включає банки, бюджетні установи, фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб, що займаються некомерційною діяльністю.

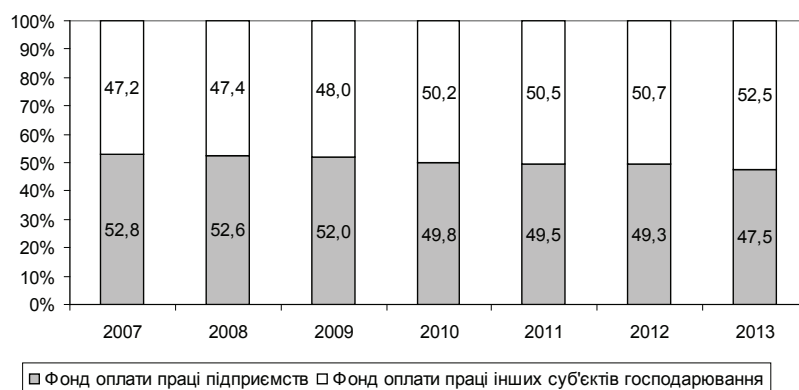

Рис 3. Структура фонду оплати праці в Україні за видами суб'єктів господарювання у 2007–2013 рр.

Джерело: розраховано автором на основі [1–3; 15–17].

На сьогодні провідні науковці стверджують, що причинами недостатніх надходжень податків від фонду оплати праці, дефіциту бюджету та державних цільових фондів є існування значного обсягу нелегального фонду оплати праці у вітчизняній економіці [13].

Існування значної частини тіньового фонду оплати праці знижує офіційну базу оподаткування. В аналітичній доповіді Центру Разумкова зазначено, що тіньова заробітна плата в Україні перебуває на рівні 50% від офіційної. При цьому виплата зарплати «у конвертах» найбільше відбувається у дрібній торгівлі та будівництві, а також на малих та середніх підприємствах, тоді як на великих намагаються дотримуватися легальних форм оплати праці [5]. Це зрозуміло, адже малому та середньому бізнесу набагато легше приховати заробітну плату, аніж великому, оскільки останній перебуває під пильним наглядом податкових державних органів. Зважаючи на такі масштаби тінізації фонду оплати праці, цільові фонди на сьогодні отримують лише близько половини тих коштів від сплати єдиного соціального внеску, які б потенційно могли до них надходити.

Соціальні нарахування найбільшим чином зменшували оборотні кошти, які були в розпорядженні підприємства, впливаючи на його чистий і нерозподілений прибуток, що в підсумку визначає можливість господарюючого суб'єкта для розширення своєї діяльності за рахунок внутрішніх джерел, зокрема, на основі самофінансування. При цьому сукупний тягар підприємств від сплати соціальних податків є вищим, аніж на макрорівні (рис. 4).

Рис. 4. Рівень оподаткування соціальними нарахуваннями фонду оплати праці підприємств та фонду оплати праці економіки України у 2007–2012 рр.

Джерело: розраховано автором на основі [1–4; 15–17; 21–31].

Порівняння рівнів оподаткування фонду оплати праці соціальними нарахуваннями у макроекономічному аспекті та на підприємствах дозволяє стверджувати, що останні несуть значно більший тягар соціальних податків, порівняно з тим, що існує в цілому в економіці. Згідно з наведеними даними, можемо бачити, що в 2007 році частка соціальних нарахувань становила 27,8% від фонду оплати праці в економіці та 36% від фонду оплати праці підприємств. Далі цей розрив почав дещо зменшуватися, однак його зникнення не відбулося. Зокрема у 2013 році наведені показники склали 29,4 та 36% відповідно, й податковий тягар підприємств відновив своє зростання з 2011 року, тоді як включно до 2010 року він неухильно спадав.

Разом із тим в Україні існувала значна розбіжність у величині заробітної плати окремих категорій працівників. За дослідженнями В. Вербяного, Н. Міщенко та Ю. Даниленко, у 2012–2013 рр. найвищі заробітні плати отримували топ-менеджери великих українських індустріальних холдингів і нафтогазових компаній. При цьому розбіжність із середнім рівнем заробітної плати в економіці становила від 50 до 300 разів і могла набирати значення навіть у 700 разів. При цьому, за даними Державної служби статистики, близько 60% населення отримували заробітну плату, що не перевищувала середнього рівня в економіці, а чверть мали заробітну плату, що не перевищувала 1,4 прожиткового мінімуму для працездатних осіб – розміру, який давав право на отримання податкової соціальної пільги.

Висновки. Фонд оплати праці є ключовою базою оподаткування у вітчизняній економіці. Підприємства належать до основної категорії суб'єктів, що забезпечують формування фонду оплати праці як бази оподаткування в Україні, та несуть на собі значно вище податкове навантаження зі сплати соціальних нарахувань, аніж середнє у економіці. Тому, зважаючи на значні масштаби існування тіньової заробітної плати, держава повинна обґрунтовано підходити до справляння єдиного соціального внеску від фонду оплати праці підприємств, створивши для них полегшені податкові умови, відмінні від тих, що застосовуються до інших суб'єктів господарювання. При цьому доцільно вдосконалювати оподаткування фонду оплати в частині справляння податку на доходи фізичних осіб, зокрема, поглибити його прогресивність і підвищити розмір податкової соціальної пільги, що дасть змогу зменшити диференціацію доходів найманих працівників в Україні.

Література:

1. Діяльність суб'єктів господарювання 2011 [Електронний ресурс] / [за ред. І. М. Жук]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
2. Діяльність суб'єктів господарювання 2012 [Електронний ресурс] / [за ред. І. М. Жук]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
3. Діяльність суб'єктів господарювання 2013 [Електронний ресурс] / [за ред. М. С. Кузнєцова]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
4. Доходи та витрати населення України [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України : [сайт]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.

5. Заробітна плата в Україні: на шляху до економічного зростання і добробуту [Електронний ресурс] : аналітична доповідь // Національна безпека і оборона. – 2010. – № 7. – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD118_ukr_1.pdf.
6. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2007 рік [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань бюджету : [сайт]. – Режим доступу : <http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet/control/uk/doccatalog/list?currDir=45096>.
7. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2008 рік [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань бюджету : [сайт]. – Режим доступу : <http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet/control/uk/doccatalog/list?currDir=45096>.
8. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2009 рік [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань бюджету : [сайт]. – Режим доступу : <http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet/control/uk/doccatalog/list?currDir=45096>.
9. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2010 рік [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань бюджету : [сайт]. – Режим доступу : <http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet/control/uk/doccatalog/list?currDir=45096>.
10. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2011 рік [Електронний ресурс] // Державна казначейська служба України : [сайт]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147449>.
11. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2013 рік [Електронний ресурс] // Державна казначейська служба України : [сайт]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=212666>.
12. Звіт про виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України : [сайт]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=364385&cat_id=77440.
13. Карлін М. І. Особливості фінансування соціальних видатків в умовах сучасної економічної кризи / М. І. Карлін // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : [зб. наук. праць]. – Острого : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2009. – Вип. 11. – С. 51–57.
14. Національні рахунки [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України : [сайт]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
15. Національні рахунки України за 2010 рік [Електронний ресурс] / [за ред. І. М. Нікітіної]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
16. Національні рахунки України за 2011 рік [Електронний ресурс] / [за ред. І. М. Нікітіної]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
17. Національні рахунки України за 2012 рік [Електронний ресурс] / [за ред. І. М. Нікітіної]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
18. Праця України у 2013 році [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України : [сайт]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
19. Про бюджет Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності на 2012 рік [Електронний ресурс]: Постанова правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 22 грудня 2011 р. №73. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN71835.html.
20. Про бюджет Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності на 2013 рік [Електронний ресурс]: Постанова правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 31 липня 2013 р. № 40. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN87439.html.
21. Про виконання бюджету Фонду та регіональних програм щодо відновлення здоров'я застрахованих осіб та членів їх сімей за 2007 рік [Електронний ресурс] : Постанова правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 2 квітня 2008 р. №5. – Режим доступу : http://www.fse.gov.ua/fse/control/uk/publish/article?art_id=123018&cat_id=123015.
22. Про виконання бюджету Фонду та регіональних програм щодо відновлення здоров'я застрахованих осіб та членів їх сімей за 2009 рік [Електронний ресурс] : Постанова правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 15 квітня 2010 р. №6. – Режим доступу : http://www.fse.gov.ua/fse/control/uk/publish/article?art_id=352340&cat_id=352337.
23. Про виконання бюджету Фонду та регіональних програм щодо відновлення здоров'я застрахованих осіб та членів їх сімей за 2010 рік [Електронний ресурс] : Постанова правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 4 березня 2011 р. №13. – Режим доступу : http://www.fse.gov.ua/fse/control/uk/publish/article?art_id=421960&cat_id=421951.
24. Про виконання бюджету Фонду та регіональних програм щодо відновлення здоров'я застрахованих осіб та членів їх сімей за 2011 рік [Електронний ресурс] : Постанова правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 3 квітня 2012 р. №21. – Режим доступу : http://www.fse.gov.ua/fse/control/uk/publish/article?art_id=544498&cat_id=510586.
25. Про виконання бюджету Фонду та регіональних програм щодо відновлення здоров'я застрахованих осіб та членів їх сімей за 2012 рік [Електронний ресурс] : Постанова правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності від 24 квітня 2013 р. №10. – Режим доступу : http://www.fse.gov.ua/fse/control/uk/publish/article?art_id=622741&cat_id=595141.

26. Ukraine – Request for Stand-By Arrangement and Cancellation of Current Arrangement Staff Report; Staff Supplement; Press Release on the Executive Board Discussion. IMF Country Report No. 10/262 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10262.pdf>.
27. Ukraine 2012 Article IV Consultation. IMF Country Report No. 12/315 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr12315.pdf>.
28. Ukraine: 2008 Article IV Consultation – Staff Report; Staff Statement; Public Information Notice on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for Ukraine. IMF Country Report No. 08/227 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2008/cr08227.pdf>.
29. Ukraine: 2013 Article IV Consultation and First Post-Program Monitoring-Staff Report; Press Release; and Statement by the Executive Director for Ukraine. IMF Country Report No. 14/145 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14145.pdf>.
30. Ukraine: Request for Stand-by Arrangement – Staff Report; Staff Supplement; Press Release on the Executive Board Discussion, and Statement by the Executive Director for Ukraine. IMF Country Report No. 08/384 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2008/cr08384.pdf>.
31. Ukraine: Request for Stand-By Arrangement – Staff Report; Staff Supplement; and Press Release on the Executive Board Discussion. IMF Country Report No. 04/129 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=17378.0>.